

ФІЛОСОФІЯ ТА ПОЛІТОЛОГІЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ

ISSN 2663-0265 (print) ISSN 2663-0273 (online)

Journal home page: <https://fip.dp.ua/index.php/FIP>

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Марія Сергіївна Хохлова

Аспірантка кафедри міжнародних відносин,
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара,
пр. Гагаріна, 72, Дніпро, 49010, Україна

E-mail: mary.hohlova@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6341-441X>

УДК 316.32+316.42

ФЕНОМЕН КОНЦЕПТУ «ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ» ТА ЙОГО КРИСТАЛІЗАЦІЯ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Received 18 September 2021; revised 21 October 2021; accepted 12 November 2021

DOI: 10.15421/352132

Анотація

У статті розглядаються проблеми конструювання та визначення транснаціональної ідентичності, розкривається дефініція «транснаціональної ідентичності» через аналіз природи загального поняття «ідентичності» та впливу провідних факторів, кристалізуючих її транснаціональність. Глобалізація, як незворотній трансформаційний процес, потребує розуміння всіх явищ та змін, що мають місце у сучасному світі та мають безпосередній вплив на всі її суб'єкти. Одним з таких явищ є транснаціональна ідентичність як досить новий феномен, що не має достатнього висвітлення та чіткої дефініції в українській науці. Був розглянутий конструкт ідентичності та вплив глобалізаційних трансформацій на інтенсифікацію міжкультурних та міжцивілізаційних взаємодій та ідентифікацію. Провідним фактором формування транснаціональної ідентифікації в умовах глобалізації було визначено революційні зміни інформаційно-технологічного характеру. Також наведена низка факторів, що формують та актуалізують феномен транснаціональної ідентичності сьогодення. Наведено перелік недержавних акторів світової політики, які своєю діяльністю просувають модель транснаціональної ідентифікації. Встановлені деякі з наслідків та мета глобального діалогу культур та поширення транснаціональної ідентичності. Ця робота має на меті зміцнити засади для подальшого вивчення у вітчизняній літературі транснаціональної ідентичності як концепту та несе у собі спробу дати розгалужену дефініцію цього явища. Тема, розкрита у роботі, має великий потенціал для подальшої розробки.

Ключові слова: *транснаціоналізація, ідентичність, транснаціональна ідентифікація, глобалізаційні процеси, культура.*

The Phenomenon of the Concept of “Transnational Identity” and it’s crystallization through the prism of Globalization process

Abstract

The article considers the problems of construction and characterization of transnational identity, reveals the definition of “transnational identity” through the analysis of the nature of the general concept of “identity” and the influence of leading factors crystallizing its transnationality. Globalization, as an irreversible process of transformation, requires an understanding of all the phenomena and changes that take place in the modern world and have a direct impact on all its actors. One of such phenomena is transnational identity as a fairly new phenomenon that does not have sufficient coverage and a clear definition in Ukrainian science. The construct of identity and the influence of globalization transformations on the intensification of intercultural and intercivilizational interactions and identification were considered. The revolutionary changes in information technology was identified as the leading factor in the formation of transnational identification in the context of globalization. There are also a number of factors that formulate and actualize the phenomenon of transnational identity today. The list of non-state actors of world politics which promote the model of transnational identification is given in the article. Some of the consequences and purpose of the global dialogue of cultures

and the spread of transnational identity have been identified. This work aims to strengthen the foundations for further study in the national study of transnational identity as a concept and seeks to give a broad definition of this phenomenon. The topic covered in the paper has great potential for further development.

Keywords: *transnationalization, identity, transnational identification, globalization processes, culture.*

Постановка проблеми.

Поняття «ідентичність» в даний час вважається найбільш загальним та універсальним поняттям, яке описує сукупність якісних та кількісних характеристик, пов'язаних зі специфічністю будь-якого даного культурного чи географічного індивіда (особистості, групи, територіальної спільності, території). Але поняття «транснаціональної ідентичності» все ще є не досить розкритим у сучасному вітчизняному науковому дискурсі.

Метою дослідження є розкриття поняття «транснаціональної ідентичності» за допомогою виявлення вза'ємозв'язків цього концепту та факторів впливу на його розвиток. Щоб розкрити зміст феномену саме «транснаціональної ідентичності» необхідно звернути увагу на умови його кристалізації та формування за впливом сучасних процесів, зокрема, глобалізації. Також неминучим є детальний розгляд дискурсу «ідентичності» як загальнонаукового концепту.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Конструкт ідентичності характеризується властивістю множинності та багаторівневою. Множинність, у свою чергу, визначає вірогідні комбінативні взаємодії та складність конструкту. При цьому зв'язки, що виникають між різними складовими цього конструкту, знаходяться у неперервній взаємодії і можуть носити як постійний, так і тимчасовий характер, що знаходиться у безпосередній залежності від обставин, що виникають у процесі ідентифікації. Структура ідентичності динамічна і змінюється залежно від того, як зростає, або навпаки знижується, вага тих чи інших елементів, з яких вона складається.

Ідентичність мають як соціальні групи, так і окремі індивіди. При цьому вони володіють множинною ідентичністю (національною, культурною, релігійною, територіальною, та ін.), окремі аспекти якої взаємно доповнюють один одного. Вибір ідентичностей

повинен вести не до їх «зіткнення», а до взаємодії різних національних ідентичностей, що засновані на визнанні культурного різноманіття глобального та взаємозалежного світу, у якому люди, нації відчувають себе частиною не тільки своїх локальних спільнот, а й всього людства.

Процеси глобалізації інтегрують зовнішній простір поглиблюючи його внутрішню диференціацію. Глобалізація, що розглядається як прагнення людства до досягнення планетарної єдності за збереження різноманітності і множинності культур, є нереалізуємою без зміни загальної культурно-цивілізаційної парадигми розвитку людства, без якісного перетворення всієї системи цінностей національних культур.

При цьому дискурс ідентичності знаходиться в полі чи потоці конкуруючих культурних дискурсів. Ідентичності конструюються інститутами та дискурсами, будучи об'єктами культурної політики.

У сучасному світі, що динамічно змінюється, ідентичність стає все більш крихкою та нестабільною.

Революційні зміни у сфері інформаційних технологій сприяють глибокій трансформації всієї системи зв'язків індивідів, розкутості особистості, її звільненню від жорсткої прив'язки до певного середовища та відкриттю безпрецедентних можливостей вибору нею життєвих стратегій. Нова форма спільності, яку також часто називають кібер-, онлайн, віртуальним, цифровим чи електронним простором, підкреслює мобільність. Традиційне розуміння ролі місця у створенні спільності змінюється. Інтернет «став значущою соціальною лабораторією для експериментів, що характеризують світ постмодерну у конструюванні та реконструюванні своєї ідентичності» [Ринкявичус, Буткявичене 2007: 7].

У віртуальному просторі індивід є мобільним щодо фізично-соціального буття – він рухається, фізично залишаючись на тому ж міс-

ці. З іншої сторони, індивід стає «мобільним» у відношенні його ототожнення – він самостійно за допомогою віртуального простору конструює свою ідентичність. Таким чином, фрагментарність ідентичності, «гнучкість, зміна колективної ідентичності, відсіювання від фізично- та соціально-локалізованої місцевості, і, насамперед, соціально-культурна багатополюсність – все це підтверджує феномени конструювання транснаціональної спільності та «транснаціональної ідентичності».

У сучасному глобальному світі мобільність, що прийняла всеосяжні масштаби, інтенсивність комунікацій та прірва нерівності між країнами та народами створюють нові факти, умови та основи відносин між групами, спільнотами людей. Ідентичності, що заснована на вираженій територіальній ексклюзивності («ідентичність як острів») протистоїть ідентичності динамічного, мобільного, відкритого суспільства («ідентичність на роздоріжжі»), що пов'язує унікальність ідентичності із модифікацією природної та культурної спадщини, що зростає, у просторі світу, що глобалізується. У результаті можна спостерігати рух від одного способу життя до іншого, від однієї ідентичності до іншої. Такий характер життя отримав назву «новий номадизм» [Пахомов 2007]. Дане явище змушує по-новому осмислити поняття «кордони» соціальної, етнічної та національної спільнот.

Пошуки ідентичності у різних державах мають свої глибинні особливості, специфіку, обумовлені історією, культурою, цивілізаційними характеристиками цих країн. У кожній з них вони викликані особливими, унікальними обставинами.

Разом з цим, майже одночасний початок подібних процесів у багатьох державах, що пов'язані зі зміною ідентичності, наводить на думку про те, що всі кризи мають загальні причини. Все це дає підстави говорити про «осьовий час» ідентифікаційних процесів, що прийняли глобальний характер.

Новий виток культурної диференціації, що властивий для сучасної епохи, є природною реакцією на загрозу «вирівнювання» в період інтенсивних міжкультурних, міжцивілізаційних контактів. Він також пов'язаний і з

необхідністю визначення ідентичності людини у світі, що глобалізується, з встановленням сходжень та розходжень між різноманітними культурними ареалами. Чим глибшими стають міжкультурні контакти, тим різноманітнішою є ідентичність.

Сьогодні світ стикається з різноманітними типами прояви самотності у світі. М.Кастельс говорить про «самотність в умовах відкритості», яка пов'язана зі зняттям жорстких кордонів при здійсненні комунікації, що призводять до пом'якшення логіки взаємовиключень та створення умов для співіснування різних етносів та культур. У світі, що глобалізується, носії етнічної культури цього типу відкриваються назустріч контактам з іншими культурами, тим самим створюючи атмосферу готовності до діалогу. Інші цілі переслідують носії «самотності як форми закритості»: захист свого природного та соціокультурного простору, протиставлення своїх цінностей чужим, які поширюються різними каналами. Найбільш перспективною, на думку М.Кастельса, є «самотність, спрямована у майбутнє, – project identity», що створює основи формування громадянського суспільства та проведення політики культурного плюралізму [Кастельс 1999: 307-308].

Відповідно, з одного боку, орієнтації на цінності відкритого світу передбачають розширення процесів взаємодії, але не обов'язково ведуть до уніфікації культур, бо можуть слугувати розвитку культурного плюралізму та підтриманню етнокультурного розмаїття шляхом створення полів ціннісної взаємодії. З іншого боку, можуть сприяти формуванню зразків транснаціональної культури та ідентичності, що вбирають у себе і нівелюють етнічні цінності та етнокультурну самотність.

Глобалізація, як процес інтеграції різних компонентів людства, під час її еволюції на протигагу процесу диференціації людства породжує якісно інше розуміння людства, тобто людство постає як глобальна спільнота.

Ідеї таких вчених, як Р.Борн, Дж.Най і Р.Кеохейн, С.Вертовек, Л.Прієс, можна розглядати як інтелектуальні передумови для кристалізації транснаціональної ідентифікації як моделі, що принципово відрізняється

від національної та цивілізаційної. Зв'язок між концепцією Борна та роботами Дж.Най та Р.Кеохейна чітко видно з їх визначення «транснаціональних взаємодій» як поняття, що використовується «для опису переміщення матеріальних або нематеріальних об'єктів через державні кордони, коли хоча б один з акторів не є представником державної чи міждержавної організації»[Nye, Keohane 1971: 332].

На основі огляду літератури на сьогоднішній день можна виділити низку факторів, що актуалізують транснаціональну модель ідентифікації в сучасному світі.

Включеність до інформаційної глобальної економіки. Транснаціональна ідентифікація властива індивідам, здатним відгукнутися на виклики нової, глобальної за своїм характером інформаційно-технологічної революції. Як зазначав М.Кастельс, якщо колишні технологічні революції надовго залишалися на обмеженій території, нові інформаційні технології майже миттєво охоплюють простір всієї планети. На думку іспанського соціолога, є тісний зв'язок між інформаційною та глобальною економікою, бо «в нових історичних умовах досягнення певного рівня продуктивності та існування конкуренції можливе лише всередині глобальної взаємопов'язаної мережі»[Кастельс 2000: 81]. При цьому Кастельс підкреслює, що мережеве співтовариство створюється мережами виробництва, влади та досвіду, які знаходяться у глобальних потоках, що перетинають час і простір, утворюють нову культуру віртуальності [Кастельс 2000: 496].

Бі(мульти)лінгвізм. Транснаціональна ідентифікація розвивається паралельно зі зростанням метисації (місгенації) подружніх пар і культурної креалізації. Зовні це часто виявляється у зростанні білінгвізму та мультилінгвізму. Білінгвізм модифікує такі загальні підстави ідентифікації індивіда, як уявлення про значне «інше» (яке у білінгва не збігається з уявленням про інше у індивіда, який володіє лише однією мовою). Те саме простежується на рівні прив'язки до національної (у випадку з білінгвом – двома національними) територіями, а також на рівні колективної пам'яті нації (у разі білінгва – колективних пам'ятей двох

різних націй).

Інтенсифікація взаємодії недержавних акторів. У 1970-ті роки транснаціоналізм був пов'язаний в основному з описом економічних відносин між транснаціональними корпораціями (роботи Дж.Най та Р.Кеохейна). Однак до кінця 1990-х років концепція транснаціоналізму була поширена на практики неурядових організацій та транснаціональних «мереж просування інтересів», пов'язаних спільними цінностями, дискурсом та обміном інформацією між однопумцями[Keck, Sikkink 1999]. На думку Вейленд, сьогодні слід розрізняти етнографічний та політологічний підходи до природи транснаціонального. Етнографи (і соціологи) розглядали індивідів, які практикують часті транскордонні контакти з родичами. Політологи визначають транснаціоналізм інакше: вони «використовують цей термін для опису практик чи установ, які функціонують нижче рівня держав, але чия діяльність виходить за рамки національних кордонів» [Wayland 2006: 18].

Віртуалізація політичного простору у вигляді індивідуальних ментальних карт. Сучасний індивід нерідко співвідносить себе з різними культурами та спільнотами. Незважаючи на те, що фізично він може бути переважно на території одного співтовариства, друга частина його ідентифікації на рівні уяви протікає і реалізується в рамках віртуального простору. Що є основою подібної віртуальної ідентифікації сучасного індивіда? Можемо вважати, що як такі підстави виступають віртуальні мережі комунікації, розширення доступу до потоків інформації, що оповідають про різні способи життя людей у різних спільнотах, велика транспортна доступність, зниження низки візових обмежень. Водночас у індивіда виникає відчуття більшого вибору. Тоталітарним режимам ХХст. було відносно нескладно утримувати громадян за «залізною завісою» національних кордонів. Однак наприкінці ХХст. ситуація змінилася: тепер національні уряди дедалі частіше змушені конкурувати за залучення кваліфікованих фахівців для роботи у своїх країнах. Це часто робиться за допомогою новітніх інформаційних технологій, підвищення привабливості та по-

літичного брендингу країни. У разі інформаційних «війн за увагу» останнє піддається витонченій маніпуляції. Одночасно з цим багато людей усвідомлюють, що в умовах відносної прозорості кордонів вже не стільки від держав, скільки насамперед від них самих (і від їх мережевих взаємодій) залежить, як вибудувати свої траєкторії розвитку у глобальному світі.

Спілкування в Інтернеті. На емпіричному рівні формуванню транснаціональної суб'єктності активно сприяє нова віртуальна кібернетична реальність Інтернету. Розвиток транснаціональної ідентифікації можна пов'язати з сферою так званого «цифрового людства», що активно розвивається. У західній літературі до такого, як правило, відносять індивідів, що народилися після 1982 року, чие дорослішання збіглося з загальною комп'ютеризацією та розвитком соціальних мереж. У Франції це покоління іноді називають «*les natifs numériques*» («народжені в цифрі»), у США – «*generation Y*». Через розвиток мережі Інтернет у світі швидко зростає чисельність групи людей транснаціональної власності. Транснаціональність (не тільки в Західній Європі та Північній Америці, а й у країнах БРІКС) виявляється тісно пов'язаною з поколінням, яке зростає в епоху розвитку комп'ютерних технологій. В Інтернеті обмеження, що накладаються географією на соціальний та культурний устрій, слабшають, і головне – люди це усвідомлюють.

Упродовж ХХ ст. статус індивіда значно еволюціонував, і сьогодні у багатьох виявилося набагато більше автономії від держави. У поствестфальській міжнародній системі, як вказує дослідниця К. де Вейден, це проявляється у визнанні на рівні низки держав більш гнучких моделей громадянства, прав на пересування індивіда у пошуку роботи, відстоювання в деяких випадках свого права на міграцію та ін. Політична картина світу індивіда в епоху глобалізації в ряді випадків виходить із того самого виміру «політичного», у надрах якого народилася відома фраза Людовіка XIV «Держава – це я» [Wenden 2009: 107,105].

Автономні спільноти, що описуються Розенау, здатні підтримуватися і в умовах від-

сутності юридичної або політичної влади. Управління ними вимагає лише суспільного консенсусу щодо правил та цінностей у рамках «сфери влади, автономної від держави».

Американські дослідники Й.Фергюсон та Р.Майнсбах аналізують поступову появу постінтернаціонального світу в протилежність міжнародному світу, що йде. Сучасні держави – лише одні з безлічі колективних акторів поряд з бюрократичними спілками, транснаціональними організаціями, мережами фірм, глобальними містами, соціальними рухами та ін. Так само як неурядові організації починають діяти в рамках глобального порядку денного, вони також стають самостійними акторами, легітимність яких спирається на експертне знання, інноваційні політичні технології та ін.

У результаті Фергюсон та Мансбах пропонують концепцію постнаціонального мислення: національна держава «не була впродовж історії для більшості громадян головним символом їх ідентифікації та лояльності. Домівкою завжди було те місце, де було їхнє серце. І краса сучасності, що глобалізується (при всіх ризиках і невизначеності) полягає в тому, що у людства з'являється набагато більше можливостей, і є висока ймовірність, що вона ними скористається» [Ferguson, Mansbach 2004: 180].

Роботи Розенау, Краснера, Фергюсона та Мансбаха показують, що, крім національного, є підстави для уяви інших рівнів політичних спільнот і тут є перспективи для розробки ідеї транснаціональної ідентифікації.

Водночас політичними агентами, такими, що просувають транснаціональну модель ідентифікації, можуть виступати різноманітні недержавні актори світової політики: глобальні ЗМІ, компанії інтернет-індустрії та розробники інтернет-проектів, ТНК у галузі логістики, міжнародні молодіжні організації, екологічні НУО, глобальні міста та ін. [Лебедева 2013: 11].

Оскільки у різних індивідів транснаціональна ідентифікація на мікрорівні сполучається з різними макрополітичними спільнотами, то у своїй сукупності це може сформувати особливу політичну тканину з різних солідарностей – органічну мережу, в яку мо-

жуть сплітатися індивідуальні лояльності різних спільнотам та державам. При збереження потенціалу «сакральності» нації транснаціональна модель може позбавити перших важливих підстав для мілітаризації мас у напрямі формування образу політичного «ворога».

Протиріччя універсальних глобальних цінностей та вимог на місцях зберегти свою ідентичність, самобутність, становить зміст та визначає напрямок змін сучасного світу, що глобалізується. Цьому протиріччю можна дати таку дефініцію, як «зіткнення ідентичностей». Зіткнення глобальної культури, культури «мак-світу» з культурами національних, локальних спільнот веде до виникнення різних підходів та дискурсів до трактування ідентичності, змін ландшафту сучасного світу.

Глобальний світ, що формується, буде новим; буде більше задовольняти інтереси різних цивілізацій, якщо він враховуватиме різноманіття культур і народів, буде заснований на реальному діалозі культур Заходу і Сходу та зможе знайти ключ до вирішення глобальних проблем сучасності. А діалог культур передбачає вміння і бажання «слухати» і «чути» іншого, інших. Для світу, що глобалізується, цінності Сходу не менш важливі, ніж цінності Заходу. Важливою є відповідальність перед майбутнім. Тим часом практика останніх десятиліть, заснована переважно на лінійно-силовому розв'язанні численних локальних та регіональних конфліктів, свідчить про ігнорування законів таких складно еволюціонуючих систем, як сучасна цивілізація.

У цьому плані особливого значення набувають універсальні (у позитивному сенсі) цінності, орієнтири, які стверджують усі культури та релігії світу (миру, толерантність, гуманізм, ненасильство та ін.). На думку Його Святості Далай-Лами XIV, дуже важливо виховувати у собі почуття, яке він називає «загальною відповідальністю». Точний переклад цього терміну (*chi sem*) з тибетського означає «універсальна свідомість» [Далай-Лама XIV 2001: 165]. Тобто універсальні цінності, які визнають усі релігії світу, можуть стати основою глобального діалогу. У цьому сенсі можна говорити про цивілізацію діалогу, про

універсальну цивілізацію, яка має існувати на основі визнання різноманіття світу та об'єднувати все людство, підтверджуючи тезу – сила у єднанні, а чи не в однаковості.

Висновки.

Отже, глобалізація, якщо підходити до неї як до поняття, яке характеризує якусь домінуючу, якийсь фундаментальний принцип організації в процесах різного рівня та якості, дійсно дає практичну можливість привести ідентичності різного рівня до загальної основи ідентичності «транснаціональної».

Можна дати таку дефініцію: транснаціональна ідентифікація – це взаємодія та взаємопроникнення різноманітних ідентичностей, у тому числі національних та локальних, що заснована на визнанні культурного різноманіття глобального та взаємозалежного світу, у якому індивіди, конструюючи та реконструюючи свою ідентичність у результаті власного впливу, відчувають себе причетними не тільки до локальних спільнот, а й до всього людства.

Транснаціональна ідентифікація оформлюється з урахуванням низки соціальних умов і процесів, а саме: становлення мережного суспільства; формування «інформаційної» та «глобальної» економіки нового типу; розширення мультилінгвізму; розвиток складної політичної ідентифікації; процес «інтернетизації» населення.

Транснаціональна ідентичність забезпечує планетарну єдність задля збереження різноманітності та множинності культур, але треба зазначити, що процес транснаціональної ідентифікації знаходиться на етапі досить раннього розвитку, змінюючи культурно-цивілізаційну парадигму людства, та якісно впливаючи на систему цінностей національних культур. Цей процес є нелінійним та темп транснаціональної ідентифікації безпосередньо залежить від рівня поглинення місцевості у глобалізаційні процеси, типу самобутності та світосприйняття й від здатності відгукнутися на вплив нової інформаційно-технологічної невпинної революції індивідами, задля співвідношення з різними культурами та спільнотами не змінюючи фізичну локацію.

Активний розвиток транснаціональної ідентифікації не має на меті уніфікацію сві-

тових культур та цивілізацій, а скоріш розквіт культурного плюралізму та підтримання розмаїття – а це є можливим лише при створенні загальних полів ціннісної взаємодії. Але, все ж, вплив транснаціональної культури та ідентичності мати неминучий ефект нівелювання національних та етнічних цінностей та куль-

тур певною мірою. З іншого боку, саме завдяки розвитку та популяризації глобальних універсальних цінностей, транснаціональна ідентичність позбавляє людство підстав до мілітаризації та протиставлення себе іншим культурам та цивілізаціям та приводить до дії глобальний діалог.

Бібліографічні посилання

- Ferguson, Y.H., & Mansbach, R.W. (2004). *Remapping global politics: History's revenge and future shock*. Cambridge University Press.
- Keck, M.E. & Sikkink, K. (2014). *Activists beyond borders: Advocacy networks in international politics*. Cornell University Press.
- Nye, J. & Keohane, R. (1971). Transnational relations and world politics: An introduction. *Transnational Relations and World Politics*, 25(3), 329-349.
- Satzewich, V., & Wong, L. (2011). *Transnational identities and practices in Canada*. UBC Press.
- Sukhanov, V. (2009). Regional identity in the context of globalization: A theoretical analysis. *World Economy and International Relations*, 1, 104-110. <https://doi.org/10.20542/0131-2227-2009-1-104-110>
- Wayland, S.V. (2006). *The politics of transnationalism: comparative perspectives*, in: Satzewich & L.Wong Vancouver (ed.). *Transnational identities and practices in Canada*. V. UBC Press, 18-34.
- Wihtol de Wenden, C. (2009). *L'individu dans les relations internationales*, in: F.Charillon (ed.). *Les relations internationales*. Paris: La Documentation française, 105-109.
- Акопов, С.В. (2015). *Человек многомерный: транснациональная модель идентификации с макрополитическими сообществами (метатеоретический анализ)*. СПб.: Алетейя.
- Акопов, С.В. (2017). Транснациональная модель идентификации индивида: Актуальность в условиях «Вестфальского парадокса». *Символическая политика*, 5, 144-158. http://inion.ru/site/assets/files/1560/symbolic_politics_5_2017.pdf
- Андерсон, Б.Р. (2001). *Воображаемые сообщества: размышления об истоках и распространении национализма*. М.: Канон-Пресс-Ц.
- Батырёв, Д. (2009). *Проблема национальной идентичности в глобализирующемся мире: социально-философский анализ. Дис. ... канд. филос. н.* Ростов н/Д. <https://core.ac.uk/download/pdf/197384215.pdf>
- Бауман, З. (2002). *Индивидуализированное общество*. М.: Логос.
- Далай Лама XIV. (2001). *Этика для нового тысячелетия*. СПб.: Центр тибетской культуры и информации.
- Кастельс, М. (1999). *Могущество самобытности*, в: *Новая постиндустриальная волна на Западе: Антология*. Под ред. В.И.Иноземцева. М.: Academia, 292-308.
- Кастельс, М. (2000). *Информационная эпоха: Экономика, общество и культура*. М.: ГУ-ВШЭ.
- Лебедева, М.М. (2013). *Современные тенденции развития транснациональных участников мировой политики*, в: *Негосударственные участники мировой политики*. М.: Аспект Пресс, 8-19.
- Пахомов, О.С. (2007). «Новые кочевники» японского общества. *Этнографическое обозрение*, 2.
- Ринкявичус, Л., Буткявичене, Э. (2007). Концепции общности (Gemeinschaft/community) и её специфика в виртуальном пространстве. *Социс*, 7, 7-8.
- Хюбнер, К. (2001). *Нация: от забвения к возрождению*. М.: «Канон+»; ИО «Реабилитация».

References

- Akopov, S.V. (2015). *Chelovek mnogomernyy: transnatsionalnaya model identifikatsii s makropoliticheskimi soobshchestvami (metateoreticheskiy analiz)* [Human is multidimensional: a transnational model of identification with macropolitical communities (metatheoretical analysis)]. SPb.: Aleteyya. (In Russian)
- Akopov, S.V. (2017). *Transnatsionalnaya model identifikatsii individa: Aktualnost v usloviyah «Vestfalskogo paradoksa»* [Transnational model of individual identification: Relevance in the context of the «Westphalian paradox»]. *Symbolic Politics*, 5, 144-158. http://inion.ru/site/assets/files/1560/symbolic_politics_5_2017.pdf (in Russian)

- Anderson, B.R. (2001). *Voobrazhaemyie soobshchestva: razmyishleniya ob istokah i rasprostraneni natsionalizma* [Imaginary communities: reflections on the origins and spread of nationalism]. M.: Kanon-Press-Ts. (in Russian)
- Batyrev, D. (2009). Problema natsionalnoy identichnosti v globaliziruyuschemsya mire: sotsialno-filosofskiy analiz. [The problem of national identity in a globalizing world: socio-philosophical analysis]. Dis. ... kand. filos. n. Rostov n/D. <https://core.ac.uk/download/pdf/197384215.pdf> (in Russian)
- Bauman, Z. (2002). *Individualizirovannoe obschestvo* [An individualized society]. M.: Logos. (in Russian)
- Castells, M. (1999). *The power of identity* [Moguschestvo samobyitnosti], in: *Novaya postindustrialnaya volna na Zapade: Antologiya*. Pod red. V.I.Inozemtseva. M.: Academia, 292-308. (in Russian)
- Castells, M. (2000). *Informatsionnaya epoha: Ekonomika, obschestvo i kultura* [Age of Information: Economy, Society and Culture]. M.: GU-VShE. (in Russian)
- Dalai Lama XIV. (2001). *Etika dlya novogo tyisyacheletiya* [Ethics for the new millennium]. SPb.: Tsentr tibetskoy kultury i informatsii. (in Russian)
- Ferguson, Y.H., & Mansbach, R.W. (2004). *Remapping global politics: History's revenge and future shock*. Cambridge University Press.
- Hübner, K. (2001). *Natsiya: ot zabveniya k vrozozhdeniyu* [Nation: from oblivion to rebirth]. M.: "Kanon"; IO "Reabilitatsiya". (in Russian)
- Keck, M.E. & Sikkink, K. (2014). *Activists beyond borders: Advocacy networks in international politics*. Cornell University Press.
- Lebedeva, M.M. (2013). *Sovremennyye tendentsii razvitiya transnatsionalnykh uchastnikov mirovoy politiki* [Current trends in the development of transnational actors in world politics], in: *Negosudarstvennyie uchastniki mirovoy politiki*. M.: Aspekt Press, 8-19 (in Russian)
- Nye, J. & Keohane, R. (1971). Transnational relations and world politics: An introduction. *Transnational Relations and World Politics*, 25(3), 329-349.
- Pakhomov, O.S. (2007). «Novyye kochevniki» yaponskogo obschestva [«New nomads» of Japanese society]. *Etnograficheskoe obozrenie*, 2. (in Russian)
- Rinkevicius, L. & Butkevichene, E. (2007). Kontseptsii obschnosti (Gemeinschaft/community) i YoYo spetsifika v virtualnom prostranstve [Concepts of community (Gemeinschaft/community) and its specifics in cyberspace]. *Socis*, 7, 7-8. (in Russian)
- Satzewich, V., & Wong, L. (2011). *Transnational identities and practices in Canada*. UBC Press.
- Sukhanov, V. (2009). Regional identity in the context of globalization: A theoretical analysis. *World Economy and International Relations*, 1, 104-110. <https://doi.org/10.20542/0131-2227-2009-1-104-110>
- Wayland, S.V. (2006). *The politics of transnationalism: comparative perspectives*, in: *Satzewich & L.Wong Vancouver (ed.). Transnational identities and practices in Canada*. V. UBC Press, 18-34.
- Wihtol de Wenden, C. (2009). *L'individu dans les relations internationales*, in: *F.Charillon (ed.). Les relations internationales*. Paris: La Documentation française, 105-109.